

ЗНАЧЕННЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ І КУЛЬТУРИ

Акімов М. О.

Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Коваленко Е. А.
Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. українознавства, тел. (057)702-14-65)

Archeology is a romantic science, full of expectations and surprises, and sometimes disappointments. Its development is determined by issues that the archaeologist constantly perceives, seeking to penetrate mysteries and secrets of the past, looking for answers to them.

Охоплення науково-археологічними дослідженнями всієї України, долучення до цього процесу нових вчених дало можливість розширити знання з історії наших земель від раннього палеоліту – до сучасності, та заповнити цей довжелезний період тисячами археологічних культурних пам'яток, вибудувати їхню хронологію й періодизацію, висловити ідеї, які торкаються майже всіх аспектів суспільного життя, моделей господарчої адаптації в різні періоди та в різних природних умовах, соціальної організації, матеріального та духовного потенціалу людства.

Дана робота ставить перед собою мету розглянути вплив археології на культурні та історичні аспекти сучасної України.

Величезна кількість пам'яток, зокрема монументальних – великих курганних могильників, які почали зводити за добу енеоліту, городищ та валів, які вирізнялися своєю масштабністю у період залізного віку, – ясна річ, не могла залишатися непоміченою. Так для Нестора-літописця давно залишені городища стали одним із аргументів для висвітлення історії розселення східних слов'ян. Однак, деякі вчені вважають, що археологічні дослідження на українських землях пов'язані передусім із залишками релігійних артефактів. Хоча перші розкопки в Україні – Десятинної церкви П. Моголою в 1636 році – було проведено не з науковою метою, а щоб довести польському урядові давність православної церкви (як доказ існування християнської релігії з давніх-давен на теренах Київської Русі).

До XIX ст. метою археологічних розкопок був пошук скарбів, що й визначало методику їх проведення. Вона зводилася до пошуку могили, розташованої, як правило, під центром насипу. До неї добиралися через «колодязь», виритий з вершини кургану, або збоку – через траншею. Курган фактично не досліджували. За такими курганами у народі закріпилася назва «Розрита могила».

На початку XIX ст. починає формуватися сучасна науково-дослідницька археологія. Одним із її родоначальників був польський етнограф і меншою мірою археолог Зоріан Доленга-Ходаковський, який палко відстоював ідею значущості археологічних джерел для відтворення

історії слов'ян. Під час мандрівок по Західній Україні та Наддніпрянщині він занотував чимало пам'яток, а також топонімів, народних переказів, пісень. Це стимулювало увагу до старожитностей лісостепової смуги України. Ідею Ходаковського підтримав засновник Харківського університету, який започаткував розкопки пам'яток на Слобожанщині.

Наприкінці XIX ст. темпи накопичення археологічних джерел випереджали їхню систематику. Перші підходи до систематизації запропонував відомий петербурзький археолог Олександр Андрійович Спіцин. Йому вдалося виявити локальні особливості давньоруських могильників (в тому числі за прикрасами) і пов'язати їх із літописними джерелами «Повісті минулих літ», а також – уточнити карту їхнього розселення. Ця робота блискуче підтвердила можливості археології в етнічних дослідженнях.

У той же час, інший науковець В. О. Городцов відкрив і перші неолітичні пам'ятки на Донеччині, а дещо пізніше у тому ж регіоні й сарматські поховання.

З радянської доби почала реалізовуватися та модель археологічної науки, яку ми маємо сьогодні. Сутність її визначають три аспекти: 1) інтеграція зусиль науковців різних установ задля суцільного обстеження території України, вияву, збереження й дослідження пам'яток, а також розробки теоретичних і методологічних засад археології; 2) спеціалізація окремих розділів археології, націлених на з'ясування хронологічних і локальних особливостей пам'яток різних епох; 3) соціально-історична спрямованість досліджень, втілена в головній меті археології – реконструкції історії окремих спільнот, представлених локальними групами пам'яток, археологічними культурами чи комплексами ранньодержавних утворень як суб'єктів історичного процесу[2,358].

Підсумовуючи результат аналізу, можна зробити висновок, що археологічні дослідження в повній мірі допомогли опанувати історію і культуру рідного краю. Археологія, в наші дні, висуває стовідсоткові, незаперечні факти, щодо історії існування стародавніх цивілізацій, надає можливість відродити культури забутих народів у їх різноманітних подробицях, відтворити втрачені людством культурні набуття: релігії, міфологічні, філософські та наукові твори, витвори мистецтва та архітектури тощо.

Література

1. Daniel G. Hundred and Fifty Years of Archaeology. Duerwort, 1975. 154 с.
2. Лебедев Г. С. История отечественной археологии. 1700–1917 гг. Санкт-Петербург, 1992. 358 с.